

բունակելու և թատրոնը պահելու համար կազմվել է մի ընկերակցութիւն ուսում դերասանական խմբի և օրկէստրի մէջ: Այդ ընկերակցութիւնը իր կողմից թատրոնը վարձով է տալիս ցանկաւ գործընկերներ: Ասում են որ պ. Պալմ մի քանի ամսվայ ուսման պարտ էր մնացել օրկէստրին, դերասաններին, թատրոնի մէջ ծառայողներին, բանաւորներին, մեքենագետներին, գաղով լուսաւորողին, վերջապէս ամենքին: Այժմ, ինչպէս մեզ պատմում են, օրկէստրը և ուսում դերասանները, որոնք յանձն առան թատրոնը պահելու, նիւթական մեծ ֆաբրիկայի կրօն լինելով, պահանջում են, ի հարկէ, որ և հայ թատրոնական խումբը, որ խաղում է նոյն թատրոնում շարքի ելլելու անգամ, նոյնպէս բաժանի ընդհանուր ֆաբրիկայի և իւրաքանչիւր ներկայացման համար նորից վճարի թատրոնի և օրկէստրի վարձը, չը նայելով որ հայ թատրոնական կոմիտէն արդէն կանխիկ վճարած էր Պալմին ամբողջ սեզոնի համար բաւական մեծ գումար:

Մեզ պատմում են որ պ. Ստեփան Սաֆրազեանց կազմել է թիֆլիսում հայ թատրոնատէրների մի խումբ և հոկտեմբերի 10-ին ուղեորվել է դէպք գաւառական քաղաքները. կովկասի այլ և այլ հայաբնակ քաղաքներում հայերէն ներկայացումներ տալու համար:

Քանի մի օր է եղանակը թիֆլիսում սկսում է փոխել և դառնում է կատարելապէս աշնանային:

Դիւիլիւմիս մեզ գրում են որ հոկտեմբերի 10-ին զանազան հարուստ Նախաձեռնողները իրենց կառուցվող շինութեան մօտ, արքունի ճանապարհից ոչ ձեռք, սարի ստորոտում, նոյն իսկ շինութեան հետի բակի համար սարի բաժինը կորուստ ժամանակ յանկարծ անգլիացի բաւաժայրը փուլ է դալիս և երեք հոգի մշակները սակն են մնում: Երկուսին հագլիս աղաւթում են, իսկ երրորդի միայն դիակն են հանում փլված քարերի տակից:

Ռուս «Три.л. Объясненіа» լրագիրը լսել է որ առաջինայ ձմեռային համար գալիս է թիֆլիս ուսում օպերայի մի խումբ պ. Պալմովիկու և տիկին Պալմովիկու մասնակցութեամբ:

չը կար, երբ ամենայն միջոցներ բաց են եղել Միքայելի առաջ ընտրելու նախաձեռնողները հարստահարելու: Մի խոսքով նա է եղել միակ տէր և թագաւոր բոլոր հանքերի, նոյնպէս նա է շինել առաջին ֆոտոգրաֆորարանը Բաղուի ամենաբարձր տեղում: Բայց նայեցէք այժմ, թէ մինչև օրս նա ինչ է առաջացրել, այսինքն որքան յառաջդիմութիւն է արել նախաձեռնող արդիւնաբերութեան մէջ: Հաւասարացրէք նրան Նօբելի հետ, որը առ նուազն քան տարի նրանից յետոյ է սկսել պարապել նախաձեռնող գործերով և դուք մի սարսափելի զանազանութիւն կը գտնէք:

Տեսէք վերջինը ինչ հսկայական քայլեր է արել այդ, համեմատաբար, շատ կարճ ժամանակամիջոցում:

Դեռ 1876 թուականին նա, հանքերից մինչև գործարանները (13 վերտո հեռաւորութիւն է) նախ իրող սայլապանների հարստահարութեան առաջ կապելու համար, շինել է տուել առաջին նախախաղովակը (нефтепроводъ), որի միջոցով նա համեմատաբար շնչին ծախսով մինչև օրս հասցնում է նախքան թէ իր և թէ ուրիշների գործարանները: Վերջիններից նա առնում է ամենայն մի պուղից, բալիսանից մինչև գործարանները բերելու համար, երկուսից մինչև երեք ու կէս կապէլի, նայելով հանգամանքներին: Բայց վերջերս Նօբելը տեսնելով, որ մէկ նախախաղովակ բաւականութեւն չէ անում, աւելացրեց երկրորդը, իսկ այժմ այդ երկուսի փոխարէն դրել է մի ընդարձակ, որը օրական 75—80,000 պուղ նախքան տեղափոխում գործարանները: Բարձրագոյնը սե նախքան ճանապարհը, Նօբելը հետզհետեւ սկսեց աշխատել պատրաստի ֆոտոգէներ Ռուսաստան տեղափոխելու համար նպատակաւոր միջոցներ գտնել: Այդ ևս աշողվեց նրան: Այժմ Նօբելը ունի մեծ քանակութեամբ հեղալից չողանակներ (наливные параксы) որոնցով նա ֆոտոգէներ տանում է մինչև Վոլգա գետը առանց տակառներ, որոնք շատ թանկ են նստում ուրիշ ճանապարհներին: Երբ ծովային հեղալից չողանակներ հասնում են այդպէս անուանված ինը կանգունը (9-ти футъ) ուր ծովը գետից բաժանվում է, ֆոտոգէներ ծովային չողանակներից դատարկվում է նոյնպէս հեղալից գետնային չողանակներ, որոնք այստեղից ուղղակի հասնում են ֆոտոգէներ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԽՆԴԻՐ

Վիեննայի „Journal d'Orient“ լրագիրը շարունակում է տպագրել յօդուածներ հայոց խնդրի մասին: Լրագրի № 41-ին է այդ տեսակ յօդուածներով: Առաջնորդող յօդուածը համեմատում է Հայաստանի այժմեան դրութիւնը Բաղարիայի դրութեան հետ 1877 թին: Այն ժամանակ, ինչպէս ասված է Բերլինի կոնգրէսի արձանագրութիւնների մէջ 1878 թին, պատերազմը հետևանք էր փարիզի դաշնագրի մէջ հաստատված պայմանների անընդհատ բռնաբարութեան թիւրքաց կառավարութեան կողմից: Ռուսաստանը երկար ժամանակ չէր գտնուում, բայց վերջը միջամտեց Բաղարիայի անտանիկ դրութեան մէջ:

Այսօր այն պարտաւորութիւնները որ Բ. Կուռը յանձն առաւ Հայաստանի վերաբերութեամբ Սան-Ստեֆանոյ դաշնագրի զօրութեամբ և յետոյ, 1878 թին, Բերլինի կոնգրէսում, անդադար խախտվում են: Կրութիւնը նոյն է և Ռուսաստանը չէ կարող անտարբեր աչքով նայել թիւրքաց Հայաստանի այդ դրութեան վրա, մանաւանդ, աւելացնում է Փրանսիական թերթի յօդուածագիրը, որ այնտեղ Ռուսաստանը տեղի մեծ շահեր ունի քան թէ 1877 թին Բաղարիայում:

Յօդուածագիրը, որին խմբագրութիւնը անուանում է Եւրօպայում մեծ հեղինակութիւն ունեցող մի պետական անձնաւորութիւն, խորհուրդ է անիս որ Ռուսաստանը պահանջի թիւրքաց Հայաստանը որպէս զրաւ այդ երկրում մոյցնելի ընթերցաններ իրաւորներին, այսինքն Բերլինի մէջ Բ. Կրութի յանձն առած պարտաւորութիւնները կատարելու համար: Յօդուածագիրը աւելացնում է որ ժամանակաւորապէս զրաւ մի երկիր չէ նշանակում նուաճել այդ երկրներ:

գետեղերից զանազան քաղաքներ, մեծ մասամբ Զարիցին: Վերջինում Նօբելը շինել առաւ ունի անգլիան երկաթեայ ռէլէիվուարներ, որոնք լրացվում են ֆոտոգէներ նաւերից չողանակը նախաձեռնող: Այդ ռէլէիվուարներից ֆոտոգէներ զանազան կողմեր ցրվելու համար Նօբելը պատրաստի ունի թուով մի քանի հարկեր նոյնպէս նախաձեռնող վագոններ երկաթուղիների վրա, որոնք շինված են մասնաւորապէս ֆոտոգէնի համար: Նախաձեռնող վագոնները ֆոտոգէներ հասցնում են Ռուսաստանի զանազան կենտրոնական քաղաքներ, ինչպէս՝ Տամբով, Կիւիվ, Օդէսա, որտեղ պատրաստ կան վերալիշեալ ռէլէիվուարներից: Այստեղից արդէն ֆոտոգէներ ցրվում է Ռուսաստանի խոր անկիւններով մինչև Պետերբուրգ և Աւստրիայի Բիգա քաղաքը: Ասում են թէ Նօբելը միայն Ռուսաստանով չէ բաւականանում և կամենում է Գերմանիա և արտասահմանի ուրիշ կողմերը ևս ճանապարհել ֆոտոգէներ, մինչդեռ միայնակ գործատէրը ֆոտոգէներ կարողանում են հասցնել Ռուսաստանի միայն մի քանի մօտ քաղաքներ, այն է՝ Աւստրիան, Զարիցին, Վալա, Սարատով, Կիւիվ, Սիմբերսկ, Նիժնի-Նովոգորոդ մինչև Մոսկովա և ոչ հեռու այն ևս, ի հարկէ, տակառներով: Միայն Նիժնի-Նովոգորոդում չունի Նօբելը ռէլէիվուարներ, երբ այստեղ ևս կունենայ, որ ինչպէս հաւատացնում են, այժմեանից մտադիր է, այնուհետեւ էլ տակառներով տանողներին կը տայ վերջնական հարուած:

Մտաւորապէս չորս թէ Նիւրգ տարի է ահա, որ Նօբելը ֆոտոգէներ տակառներում ուղարկելու վերջ է տուել: Ֆոտոգէներ տակառներում տանելը բազմակողմանի անյարմարութիւններ ունի:

Առաջին, որ նա համեմատաբար շատ թանկ է նստում քան թէ Նօբելի սխտեմայով տանելը: այն է հեղալից նաւերով, հետեւալ պատճառներով: 1) ճանապարհողը բացի միայն իստակ ֆոտոգէնի քաշի (нетто) համար ճանապարհաձախ (фрахтъ) վճարելու, վճարում է և տակառների քաշի (тара) համար, 2) որ իրանք տակառներ մեծ գումարով են գնվում: Մի տակառը, որ անցանկաւոր է իր մէջ 19—20 պուղ և աւել, եթէ վեր առնենք այժմեան գինը, արժէ տասն ու երկու ռուբլ, ուրեմն եթէ քան պուղ ֆոտոգէնի վրա ընկնում է 12 ռ. աւելորդ ծախս, կը նշանակէ ամենայն մէկ պուղի վրա ընկնում

Մի և նոյն ժամանակ յօդուածագիրը յիշեցնում է որ Բերլինի դաշնագրի մէջ ասված է որ պատերազմական ծախսերը չեն կարող վճարված լինել երկրի ձեռք:

Վիեննայի լրագրի խմբագրութիւնը աւելացնում է որ իր կարծիքով հայոց խնդրի լուծելու հոգացողութիւնը պէտք է յանձնված լինի, Բերլինի դաշնագրի զօրութեամբ, ամբողջ Եւրօպային, եւրօպական պետութիւնների միացած համաձայնութեամբ, և ոչ թէ միմիայն մի պետութեանը:

Լրագրի մի և նոյն համարում տպված են ռուսականներ, որոնք պարունակում են ճիշդ տեղեկութիւններ Հայաստանում գործված հարստահարութիւնների մասին:

«Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագրի նոյն համարում քաղված է մի լուր Կ. Պոլսի «Phare du Bosphore» լրագրից, որ հաղորդում է թէ թիւրքաց կառավարութիւնը արգելել է Կ. Պոլսի բոլոր լրագրիներին մի խօսք անգամ արտասանել հայոց խնդրի մասին: Անհնազանդ լրագիրը անմիջապէս կը խափանվի:

ԱՆԳԼԻԱ

Լիդսի մէջ տուած բանկոտի ժամանակ Գլադստոն արտասանեց մօտաւորապէս հետեւեալ ճառը, որ գլխաւորապէս վերաբերվում է արտաքին քաղաքականութեանը: Այդ ճառը անդադար ընդհատվում էր ծափահարութիւններով և հաւանութեան նշաններով: Յիգրից խօսելով Եւրոպայի մէջ մտցրած ստիպողական օրէնքների մասին, առաջին միտքստըրը ասաց. «Ստիպողական ձեւը երբեք մեզ հաճելի չէ եղել, նրա գործադրութեան պատճառը ցաւալի անհրաժեշտութիւնն է եղել: Պարլամենտը պարտական էր հաւանութիւն տալ այդ միջո-

ցին, ինչպէս և կառավարութիւնը պարտաւոր էր գործադրել իրանից կախած բոլոր միջոցները քաղաքացիների կեանքի և անձնական իրաւունքների ապահովութեան համար: Մեզ մեղադրում են, որ չը կարողացանք փոքրացնել պետական ծախսերը: Կա՞նք միջոցներ: Մենք չը կարողացանք այդ բանն անել մեզ թողած ժառանգութեան պատճառով: Յայտնի է, որ վաստակները ոչ թէ միայն շատ ծախսում են, այլ և զանազան պարտականութիւններ են ընդունում: Մենք պէտք է ուրախ լինենք, որ հարկաւորութիւն չունենք պարլամենտից միլիոններ պահանջել անցեալ դժուարութիւններից ազատվելու և կատարելու համար այն պարտականութիւնները, որոնց կտակել են մեզ մեր նախորդները: Վերջին ընտրութիւններից առաջ անգլիական ժողովուրդը ուշադրութեամբ քննեց նախորդ կառավարութեան քաղաքականութիւնը և նրանից ճաշող դժուարութիւնները: Բերլինի դաշնագիրը արեւելեան ժողովուրդների համար բարեբեր յօդուածներ էր բովանդակում, չը նայելով, որ Անգլիայի աշխատանքների շնորհիւ նրանք բաւական սահմանափակված էին: Զերեգօրիական քաջ ժողովուրդին խոստացված էր նրա երկրի ընդարձակումը, բայց, երբ կառավարութիւնը մեր ձեռքն անցաւ, այդ խոստումը իրագործելու համար դեռ ոչինչ կատարված չէր: Մենք վերջինքնք Եւրօպայի օգնութեամբ կատարել այդ խոստումը և, 400 տարի իր իրաւունքները պաշտպանելու համար պատերազմող քաջ ժողովուրդը, որ արդէն յոյսը կորցնում էր, թէ իր իրաւունքները երբ և ինչ կը

նառաջին պահանջներն են ֆոտոգէնի խոստովութիւնը և անվտանգաւորութիւնը: Վերջինը կախված է նրանից թէ ֆոտոգէներ տաքութեան քանի աստիճաններում կարող է բոցավառվել: Ֆոտոգէնի այդ յատկութիւնը, այն է բոցավառութեան աստիճանը (градусъ воспламененности) մեծ դեր է խաղում այժմ, մինչդեռ նա առաջ գրեթէ ոչինչ նշանակութիւն չունէր գնողների համար: Ամերիկայում օրէնքը անգամ արգելում է նախաձեռնող գործարանատէրերին պատրաստել այն տեսակ ֆոտոգէն, որի բոցավառութեան աստիճանները 40-ից պակաս կը համարվեն: Սակայն բազուի ֆոտոգէներ անցեալ տարիները Մոսկովայի տեխնիկական ուսումնարանի լաբորատորիայում ենթարկվելով փորձի, գտել են, որ նա շատ փոսնգաւոր է, քանի որ նրա բոցավառութեան աստիճանները քոսանից չեն բարձրանում, մի քանի յայտնի գործարանները մինչև անգամ 10—15-ից ոչ աւել, ինչպէս պ. Սարգիսեանի ֆոտոգէները 110/0 են եղել: Նօբելը այդ հանգամանքը նոյնպէս անուշադիր չէ թուել: Նրա ֆոտոգէներ այժմ ազատորէն կարող է մրցել այդ կողմից ամերիկացիների ֆոտոգէնի հետ: Ֆոտոգէներ վտանգաւոր դարձնող, այսինքն նրա բոցավառութեան աստիճանները պակասցնողը այդպէս անուանված գաղալինն է, որը ուրիշ ոչինչ է եթէ ոչ ֆոտոգէնի առաջին կաթիլները, այսինքն նրա ամենաթեթեւ մասը: Նօբելը ֆոտոգէնի այս մասը անխնայ կերպով այրում է և չէ խառնում, մինչդեռ ուրիշ գործարանատէրերը նրան թողնում են ֆոտոգէնի մէջ միայն այն պատճառով, որ նա վերջինի տեսակարար ծանրութիւնը (удельный вѣсъ) պակասցնում է, որին մանր գործարանատէրերը մեծ նշանակութիւն են տալի քան թէ անվտանգաւորութեան: Բայց Նօբելի ֆոտոգէներ այդ երկու մոլորութիւնները նախկին արած բոլոր յառաջադիմութիւնները նախկին արած բոլոր յառաջադիմութիւնները միջոցով չէ կարողանում լուծել: Մենք այստեղ մտադիր չենք մանրամասնորէն առաջ բերել Նօբելի արած բոլոր յառաջադիմութիւնները նախկին արած բոլոր յառաջադիմութիւնները միջոցով չէ կարողանում լուծել: Մենք այստեղ մտադիր չենք մանրամասնորէն առաջ բերել Նօբելի արած բոլոր յառաջադիմութիւնները նախկին արած բոլոր յառաջադիմութիւնները միջոցով չէ կարողանում լուծել: Մենք այստեղ մտադիր չենք մանրամասնորէն առաջ բերել Նօբելի արած բոլոր յառաջադիմութիւնները նախկին արած բոլոր յառաջադիմութիւնները միջոցով չէ կարողանում լուծել:

Մենք այստեղ մտադիր չենք մանրամասնորէն առաջ բերել Նօբելի արած բոլոր յառաջադիմութիւնները նախկին արած բոլոր յառաջադիմութիւնները միջոցով չէ կարողանում լուծել: Մենք այստեղ մտադիր չենք մանրամասնորէն առաջ բերել Նօբելի արած բոլոր յառաջադիմութիւնները նախկին արած բոլոր յառաջադիմութիւնները միջոցով չէ կարողանում լուծել:

